

ÓZDI ÖRÖKSÉGVÉDELMI FESTŐTÁBOR – avagy amikor városvédő Pallasz Athéné ecsetet ragad

Burián Bálint

(Ózdi József Attila Gimnázium és Kollégium, Ózd – segítő tanár: Sveda Lászlóné)

2004 augusztusában került megrendezésre első ízben az *Ózdi Örökségvédelmi Festőtábor*. A szervezők nem titkolt célja az volt, hogy legalább képekben továbbéljen a város és környékének ipari öröksége. Az Ózdi Kohászati Üzemek 1992. évi bezárásával (csak néhány kisebb, privatizált üzem működött tovább) „haszontalanná” vált monumentális építmények (csarnokok, kohók, kémények), melyek egykoron a városban élők jólétét jelképezték, érdekes témát biztosítottak a táborozóknak.

A csoport a Bolyki főút 13. szám alatt működő Ady Endre Középiskolai Kollégiumban rendezte be „főhadiszállását”. Ott készítették elő a következő napi vásznak, ami esetükben különböző méretűre vágott farostlemez volt. S a nap végeztével ott tartották meg a mustrát, amikor Kelemen Marcel művészeti vezető értékelt, véleményezte a napi alkotásokat, tanácsaival, ötleteivel segítve az amatőr művészeket. Olyankor bárki elmondhatta véleményét, érzéseit, tapasztalatait saját és társai képeiről. Hamar láthatóvá váltak a különböző látásmódok, különböző ecsetkezelések. Egymástól is tanultak a „művésztanoncok”. A hangulat, a lelkesedés már az első tábor alkalmával előrevetítette a folytatás lehetőségét. A „festőtanoncok” megismerhették saját rejtett értékeiket, egyre merészebben nyúltak az ecsethez, illetve előfordult más festőalkalmosság használata is. Nem csoda hát, ha ezt követően minden év augusztusában újra meg újra összejöttek, hogy fejleszthessék tudásukat, új technikákat sajátíthatassanak el, és hogy kialakítsák saját művészi stílusukat.

A téma – a külső helyszín – minden évben változott. A kohászat hátrahagyott emlékei hol szomorú mementóként, hol derűsebb színekben pompázva jelentek meg az alkotásokon. Volt, hogy a városban található épületeket, helyszíneket keresték fel, mint a csónakázótó, Velence-telep, Újtelep, Hosszúsor. Szinte az összes ózdi templom megjelent képeiken. Máskor a Lázberci-víztározót, az arlói és ózdi tavat látogatták meg. Látva a képeket, érdekes, hogy ugyanazt a tájat, építményt hányféleképpen lehet látni és láttatni!

A tábor zárásaként minden évben úgynevezett egyórás kiállításon mutatták be az elkészült műveket, immáron a nagyközönségnek. Az esetek nagy részében ez szabadtéren zajlott. Majd később, már az őszi folyamán kiállítóteremben is megnézhetők azok, akik érdeklődést mutattak irántuk. Nem csupán a városban kerültek bemutatásra a képek. 2007. június 18-án például Budapesten, a Vár pincegalériájában is láthatta a műértő publikum az az évi termést.

Mindezeket én csak elbeszélésekből, régi újságcikkekből, híradásokból tudom, s éppen ezért megkerestem néhány szervezőt, résztvevőt, hogy meséljen nekem élményeiről, emlékeiről. Elsőként Horváth Lajost (Lajos bácsit) kértem meg, hogy meséljen nekem az előkészületekről, a tervezés folyamatáról, s ő készséggel válaszolt.

Horváth Lajos

Emlékei szerint mikor kezdődött az első tábor megszervezése, és hogyan?

A festőtábor Kristóf Ágnes ötlete volt, aki az akkor még létező Kulturális Örökségvédelmi Hivatal főosztályvezetője volt. Ő irányította az úgynevezett ózdi projektet, amelyet a hivatal indított el. A célja az volt, hogy az ózdi épített örökséget feltárja, mind a barnamezőst, a gyár területét, illetve a gyár körül lévő úgynevezett kolóniákat. Erről 2002-ben született egy írásos dokumentáció (melyet Lajos bácsi meg is mutatott nekünk, ez szakembereknek készült, laikusoknak igen nehéz olvasmány). 2002-ben tehát a Hivatal elindította a kolóniák feltérképezését, melyek különlegességnek számítanak egész Európában. Főleg a mód, ahogy a Rima a dolgozóit a gyár körül elhelyezte. Ahogy a gyár terjeszkedett, úgy fejlesztette a kolóniákat is. A kolónia tulajdonképpen egy lakótelep. Egészen az 1870-es évektől kezdve fokozatosan építették ki a gyár körül ezeket a lakótelepeket, amelyeknek aztán neveket is adtak. A legelső volt az úgynevezett Régi kolónia, aztán – nem építési sorrendben –

Horváth Lajos az első mustrák egyikén

Rendetlen kolónia, ez már nagyobb méretű lett. A mostani buszpályaudvar helyén volt. Később épült a Hétes-telep, majd az úgynevezett Újtelep, a Hosszúsor, 1925-ben aztán elkészült a Velence-telep. A Hangony patakot elterelték, s azon a területen létesítettek a Velence-telepet, ami igazán különleges építészeti megoldás, Ózd erről is híressé vált. Hasonlót Budapesten a Wekerletelepen láthatunk. A házak hasonlóak, bár a tervezőjük nem azonos. Az ózdiakat Marschalkó Béla építész tervezte. Épült még Kisamerika és Nagyamerika.

Ahogy a gyár termelése bővült – a szakemberigény kielégítésére – ezekre a kolóniákra telepítették le az embereket. Hiszen többnyire vidékről érkeztek a szakemberek, sőt külföldről is. Az akkor még hazánkhoz tartozó Rozsnyó környéki bányák és vasművek dolgozóit fokozatosan telepítették Ózdra. A régi kisebb vasgyártó műhelyeket fokozatosan felszámolták.

Minden kolónia építészeti szempontból más és más volt, és más színvonalú is. A régi Rendetlen- és Régi Kolónia házai egyszobásak voltak. Se víz, se másféle közmű, csak villany, mert azt a gyár adta ingyen (amikor már egyáltalán volt áram Ózdon). A tüzelőt is a gyár biztosította a dolgozói számára.

Vissza arra az időszakra, amikor mind-egy már csak emlék lett!

Tehát 2002-re ezeknek az épületeknek a feltérképezése megtörtént. A tanulmány elkészítésére az Örökségvédelmi Hivatal a budapesti Ybl Miklós Műszaki Főiskolát kérte fel. Itt tanított a hódoscsépányi születésű Csontos Györgyi, aki végigkísérte ezt a projektet, s aki a mai napig részt vesz az ózdi fejlesztésekben (pl. a Városi Múzeum létrehozása a gyári iskola egykori épületében).

Az elkészült tanulmány alapján megindult a hivatalban az ózdi gyár fejlődésének dokumentálása. Elsősorban építészeti szempontból, de a technológiára is kitértek. Ekkor kerültem én kapcsolatba a hivatal munkatársaival, konkrétan Kristóf Ágnessel, mert ő is lejött Ózdra. Én akkor önkormányzati képviselő voltam, azért talált meg, mert Velence-telep hozzám tartozott. A kapcsolatfelvétel után rendszeresen találkoztunk és egyeztettünk, így tudomást szerezhettem az ózdi projekt állásáról.

Azt is akkor tudtam meg, hogy Ágnes amatőr képzőművész és festő. Már előzőleg is járt lent barátnőjével, és készített képeket. Megkérdezte, lenne-e kedvem segíteni – hiszen neki semmi helyismerete nem volt – én pedig igent mondtam.

2003-tól kezdődött tehát annak a gondolatnak az érlelése, hogy meg kellene örökí-

teni azt a helyzetet, ahogyan akkor kinézett a gyár, s ennek érdekében egy művésztabort kellene létrehozni. A helyzet úgy alakult, hogy erre csak 2004 elején kerülhetett sor. Akkor Ágnes felajánlotta, hogy az Örökségvédelmi Hivatal anyagilag is hajlandó támogatni azt mint az ózdi projekt kísérő-programját. Elmondta azt is, én miben tudnék segíteni. Tudni kell, hogy én mint műszaki ember ecsetet csak akkor fogtam a kezembe, amikor otthon kellett festeni valamit. Így az én feladatom a technikai feladatokra vonatkozott (beszerzések, a feltételek biztosítása). Amihez nem érttem, azzal nem kellett foglalkoznom. Ágnesnek volt egy festő-tanár ismerőse, Kelemen Marcel, akit felkért a tábor vezetésére. Így kezdődött tehát a szervezés.

Egyéb elfoglaltságaim mellett a Velence Egyesületnek voltam az elnöke, majd az Örökségvédelmi Hivatal közvetítésével polgármesteri tanácsadói posztot töltöttem be, ahol az egyik fő feladatom a projekt szervezése lett az uniós pályázatokon történő indulás feltételeinek megteremtése mellett. Az uniós pályázatokra az elhagyott üzem-épületek hasznosításához volt nagy szüksége a városnak. Hiszen akkortájt alig volt benne élet. Néhány kisvállalkozás működött csak. Lehetőséget kerestünk arra, hogy ezeket a területeket újra bevonjuk a város életébe, hiszen helyileg a város kellős közepén volt.

Mint polgármesteri megbízott volt módom intézményvezetőkkel is beszélni. Így kértem segítséget először is az úgynevezett ÁMK (ma már az sem létezik) vezetőjétől, Demeter Sándortól. Demeter úr biztosított támogatásukról. Az Olvasó akkor még romos volt, nem kezdődött meg a felújítása, éppúgy, mint a kaszinó, ez is tetszalott állapotában volt.

A tábor meghirdetésre került az Ózdi Városi Televízióban s a helyi újságban. Akkor – úgy emlékszem – az alsó korhatárt 14 évben állapítottuk meg. Felső korhatár nem volt, nem is lehetett volna. Céljaként, azt jelöltük meg, hogy feltárni és bemutatni azokat az értékeket, amelyek itt vannak körülöttünk, és elmegyünk mellettük. Tudtuk, a festő, aki más szemmel nézi, meglátja benne azt, ami vonzó az egyszerű emberek s nem csak a szakemberek számára.

2004. augusztus elején 6 napos tábort hirdettünk. A 6 napos tábor végén – Kristóf Ágnes kérésére – a város központjában „egyórás” kiállítást rendeztünk a tábor idején készült művekből. Erre a kiállításra minden évben a polgármesteri hivatal előtt került sor (egy kivétellel, mert akkor az ÁMK-ban).

Így indult be a dolog. A nem ózdi résztvevőket – voltak szép számmal – az Ady

Endre Középiskolai Kollégiumban helyeztük el, ott adtak nekik kedvezményes feltételekkel szállást. A kollégiumban tarthatták meg az esti palávert. Minden este kiértékeltek a napi eseményeket, a táborvezető, Marcel a saját szemszögéből értékelte a munkákat.

Többnyire biztatta és nem bírálta őket. Többen voltak, akik még soha előtte nem vettek részt ilyen munkában. Nem is mertek nyilvánosság elé lépni alkotásaikkal. Itt olyan emberek mutatkozhattak be, akiknek tehetsége addig rejtve maradt.

Az anyagi támogatást a hivataltól a Velence Egyesület kapta, érintett is volt a projektben. Ebből tudtam aztán én biztosítani a kellékeket. Különböző méretű farostlemezeket (ezek lettek a „festővásznak”), az alapozófestéket és mindent, amire menet közben szükség lehetett. A felmerülő igényeket igyekeztem kielégíteni. Előfordult, hogy busszal beutaztam Miskolcra a Művészellátóba, hogy beszerezsem a szükséges dolgokat.

A programokat nem én szerveztem, azt közösen alkották meg a résztvevők. Minden este javaslatokat tettek a másnapi kitelepülés helyszínére. Az első két táboron résztvevő Kristóf Ágnes kérésére elsősorban a város kulturális örökségét festették meg, de nem volt mindenki számára kötelező. Délelőtt és ebéd után is volt kitelepülés, az időjárás függvényében. Így általában napi két alkotás is született. A kitelepüléseknél felkerestem az alkotókat, nincs-e szükségük valamire, és hogy minden rendben van-e. Előfordult, hogy szétszóródtak. Volt, aki az acélmű csarnokában talált témát, ott, ahol később létrehozták a Romszínpadot. Ilyen monumentális csarnok nem sok van Magyarországon. Akadt, akinek a finomhengermű tetszett, melyeket akkoriban a Munkás Kft. üzemeltetett, a régi gépeket használva. Nagyon érdekes gépeket és csarnokot lehetett ott is látni.

A kitelepülések során megfestették az adott részletet, s volt, hogy később a kollégiumban fejezték be. Az ebédet elköltötték az Árpád-iskolában, ahol szintén kedvező feltételekkel biztosították ezt számukra. A kollégium teakonyháját is gyakran használták reggeli, vacsora elkészítésére a résztvevők. Emlékezetes záróvacsorát szervezett számukra Turi Mihály az akkori Tur-Snack Bárban, teljesen térítésmentesen. Demes Ferenc bográcsosására is sokan jó szívvel emlékezhetnek. Jó hangulat volt, nem kellett alkohol ahhoz, hogy remekül érezzék magukat. Előfordult, hogy még éjfélkor alapozták a farostlemezeket a másnapi munkához. Speciális alapozót kellett használni, mert ha direktbe festettek volna, a farost beszívta volna a festéket.

Milyen nehézségek merültek fel a táborok során?

Igazán komoly nehézségek nem fordultak elő, a felmerülő gondokat könnyen megoldottuk. A technikai részét – amit lehetett – biztosítottam a Velence Egyesület segítségével, a szervezési feladatokat pedig elosztották maguk között a résztvevők. Olyan jó társaság gyűlt össze, hogy nem kellett kívülről beavatkozni, egymást segítették. Aki autóval érkezett, szívesen szállította terepre a többieket. Talán a festőállványok beszerzése volt az, ami menet közben merült fel problémaként, de a művelődési ház segítségével azt is sikerült megoldani.

Mi a legkedvesebb élménye a táborról?

Nagyon nehéz erre válaszolni! Az egész nagy élmény volt. A mustrákon vettem részt. Az, hogy az ország sok részéről verbuválódott emberek egyetértve, egymást segítve éltek ott együtt egy hétig, az egy külön élmény volt. Ritka dolog, hogy összetrombitálnak idegen embereket, és az első naptól kezdve ott semmi vita nem volt.

Elismerték az Ön munkáját?

A résztvevők igen.

INTERJÚK RÉSZTVEVŐ ALKOTÓKKAL

Turiné Orosz Margit

Ezt követően újabb riportalanyaimat faggtam Most örülök igazán, hogy belevágtam a festőtábor eddigi történetének megírásába, mert találkoztam Turiné Orosz Margittal, vagy ahogy Ózdon ismerik, Picivel! Beszélgetésünk elején megengedte, hogy tegezzem. Ő azt el sem tudja képzelni, mekkora megtiszteltetés ez nekem! Érdekes egyéniség, öröm volt hallgatni!

Pici

Hogyan jött a festés az életedbe, miért fogtál ecsetet?

A festés egyfajta terápiaként csöppent az életembe, ami a hétköznapi nehézségeinek leküzdésében nyújtott segítséget.

Bárki, akit a táborról kérdeztem, azt mondta „Picit kell megkérdezni! Ő a lelke, mozgatórugója, neki köszönhető, hogy a mai napig működik a tábor!”

Mesélnél nekem erről? Már a tervezés folyamatában is részt vettél?

Az előkészületekben nem tudtam részt venni, innen Ózdról, tudtommal, senki. Az történt, hogy itt volt ez a hatalmas gyár, és a rendszerváltozás után ez a hatalmas űr. Az emberek egyénileg próbálták az életüket megoldani. S akkor ott volt a kérdés, hogy mi lesz a gyárral. Az Örökségvédelmi Hivatal (továbbiakban hivatal) látott benne egy olyan lehetőséget – már Németországban volt erre példa – hogy a gyárból csináltak valami közösségi teret, hogy valami muzeális érték maradjon. Úgy, hogy közben a lakosság ennek hasznát vegye. Igaz, hogy addigra már sok mindent eladtak, nem tudni hova került (de ez nem is a mi dolgunk!).

Tehát itt maradt egy gyönyörű épület – amit nem lehetett elvinni – a nyugaticsarnoktorzó. Ez a szép alakzat vasból, ami egy művész számára kihívás, és felszólít, hogy tessen már megalkotni, megfesteni! Tehát idejött a hivatal, s ezen próbáltak gondolkodni, le is fektettek egy tervet (Lajos bácsinál leírtam ennek a tervnek a mibenlétét), hogyan alakítsák át ezt az ózdi gyárat is ilyen közösségi térére, a muzeális értékek megóvására mi történjen. Viszont amikor majdan ez a projekt meglesz és átadásra kerül, legyen egy attrakció – pontosan így volt megfogalmazva – amikor elvágják a szalagot, és megnyitják, hogy ilyen volt, és ilyen lett. Míg a politika ezen dolgozott, és az ország és a város vezetői ezt próbálták gyúrni, addig a mi festőtáborunkat már elindította a hivatal. Az is lett a neve, hogy *Örökségvédelmi Festőtábor*. Kaptunk is hozzá egy gyönyörű logót: hegyek, völgyek, napocska, mert ugye mi a hét völgy városa vagyunk. Az van ráírva, hogy „Z” *ART Osztály*. Ami kicsit vicces, kicsit bohém is, hiszen a művészek azok!

S elkezdődött a munka. Megismerkedtem a pestiekkel. A hivatal vezetője is itt volt, aki egyébként építészmérnök. Imádták a várost! Ott egy kicsit elszégyelltem magam. Tudniillik első alkalommal, amikor ott vagy eszköz nélkül – és nem az ecsetre gondolok –, a fejedben csak a szándék van, s a szíved vágya, hogy festeni szeretnél. Az első nap bejártuk a várost, és a szégyen ebben az volt,

hogy ilyen szinten még a városunkat sem ismertem. Elvittek Kisamerikába, Nagyamerikába, Újtelepre, a gyár környékére, tehát ezek a kolóniák. Fotóztunk, skiccelgettünk, s én csak tátottam a számat, tudniillik más szemszögből láttam a várost: *Ilyen szép ez a város? Mi itt lakunk?* Akkor megtervez-tük, hogy az egyik nap Kisamerikába, másnap egy másik kolóniára megyünk.

Ez nagyon nagy élmény volt számomra. A következő évek is erről szóltak, hogy gyűjtsük az anyagot a projektátadóra. Annyira bele voltunk merülve, hogy – most jó, ha egy hét alatt négy kép születik – akkor egy nap alatt kettő is készen lett. Sőt volt, hogy már a harmadikba is belekezdünk. Esténként tervezgettük, hogy holnap hová megyünk. Volt, hogy délelőtt az egyik kolónián, délután már a másikon voltunk. Olyan jól sikerült felvenni ezt a ritmust, hogy beleszerettem a festészetbe. Ezt most mondtam ki először.

Kicsit, nem is tudom, hogy szégyen-e, vagy nem szégyen, hogy családom lételemre a fakanalat leteszem, és felveszem az ecsetet helyette. Szóval egy kicsit magam is csodálkoztam. Tudjuk, hogy van egy felsőbb énünk, az, aki minket figyel, s ha bármi olyan területre lépsz, akkor figyelmeztet, hogy *na, Pí-cikém, ezt ne!* Ezt úgy figyeled, és próbálsz magad összhangban tartani. Kicsit lelkiismeret-furdalásom is volt, hogy szabad-e nekem most háziasszonyként kilépni a szerepemből. Most úgy gondolom, nem volt önzés. Hiszen látjuk, hogy nagy küzdelem ez a művészet.

Nekem a kedvenc festőm van Gogh; tragikus élete volt, de szerintem ő ezt nem bánta, mert imádták a festészetet, és abban minden nap felszabadulhatott.

Nos, akkor ez így ment három évig, amíg kiderült, hogy lezárták az ózdi projektet. Nem lesz gyárfelújítás, mert korainak látták. Előbb – a rendszerváltás idején – meg kell, hogy álljon a város, működhessenek az iskolák, óvodák. Gazdaságilag

én ezt megértem, és akkor is megértettem. Úgy döntött a hivatal, hogy akkor ebből ők kivonulnak.

Nagyon meg voltam ijedve, hol fogok én festeni? Egy kis önzés is volt ebben. Feri volt még nagyon aktív, Demes Ferenc, ő volt az, aki a családtól és a munkától el tudott szabadulni egy hétre. Anélkül, hogy ezt megbeszéltük volna, Ferivel folytattuk tovább. Jártam, szponzorokat kerestem, hogy Kelemen

A festőtábor logója

Marcel festőművészt meg tudjuk fizetni. Mert ő egy nagyon híres és nagyon szuper balatoni festő. Az Örökségvédelmi Hivatal is őt kérte fel és hozta magával kezdetben, és fizette. Utána pedig a mindenkori polgármesterhez mentem segítséget kérni. Egy szóra mindenki úgy látta, hogy ez rendben van, nem is volt kétségük efelől, hiszen látták a munkát, be is mutattuk minden évben az *Art Platz* kiállítás keretében és az Ózdi Művelődési Intézmények Olvasójában, a kisgalériában. Ezt folytattuk tovább tíz éven keresztül, mígnem Marcel a kilencedik évben azt mondta, hogy *jövőre jövök utoljára, mert úgy gondolom, ezt a témát – mint az ózdi gyár – kimerítettük.* Mi nem fáradtunk el benne, nem volt unalmas. Mindig láttunk benne valami újat.

Így hát szakmai vezető nélkül maradtunk. Megint egy határvonal, gondolkodhattunk, hogy mi legyen. Törtem hát a fejem. Arra jutottam, és ezt a többiekkel meg is megbeszéltem, s jónak látták (soha nem egyedül döntöttem), ha már a gyár és kolóniái megvannak, milyen jó lenne, ha a környékbeli falvak következnenek! Ha már Örökségvédelmi Festőtábor, akkor védjük az örökséget! Lépünk ki az ózdi határokból, és védjük a falvakban az örökséget! Így jutottunk el a környező falvakba. Olyan lendületet kapott a dolog, hogy nagy lelkesedéssel csinálhattuk ezt tovább. Gömörszőlős, Égerszög, Borsodszentgyörgy, Kissikátor, Szentsimon is befogadott. Fantasztikus volt a falvakban a fogadtatás. Kidolgoztam a tervet, hogy miniket örömmel fogadjanak, és nekik is hasznuk legyen belőle. Tárgyaltam a polgármesterekkel. Elmondtam nekik, hogy mi az elképzelés. Van egy összeforrott amatőr, de mégis tanult közösség (mindenki képezte magát). Nos, minden művész érzékeny – bár minden ember is –, de a művészek hatványozottan. (Utalnék van Goghra, látjuk ő is milyen érzékeny volt. Élete és halála is ezt mutatja.) Mi azt ajánlottuk fel, hogy azért, mert vendégül látnak bennünket egy hétig augusztus 1–7 között, cserébe otthagynak a falunak 10–14 alkotást (résztevevőktől függően), ha úgy tetszik, fizetség gyanánt, és rendezünk egy kiállítást a tábor végén az ott született alkotásokból. Remek fogadtatásra lelt az ötlet, s így működhattunk tovább. Ahol jártunk, a falu apraja-nagyja segített bennünket, figyelték ránk. Figyelték, mire van szükségünk. Ha valamelyik anyagunk elfogyott, a polgármester kocsiba ült, és beszerezte. Megebédeltettek bennünket, nekünk erre nem volt gondunk. Volt műterem, kivittek területre (szénaboglyák, legelő tehének). Megmutatták a falut kívülről-belülről, lehetett választani témát. Egy héten keresztül keményen dolgoztunk, kora

reggeltől késő estig. S ez így ment faluról falura minden évben.

Év közben eljártam tárgyalni. Megbeszéltük a többiekkel, mi legyen a célpont, hol fogadnának bennünket szívesebben. Hála a jó Istennek – és ezt most is megköszönöm mindenkinek –, hogy soha senki el nem utasított minket! Vannak megkeresések, sőt a saját falumbéli polgármester is szólt, hogy *tesse-nek már ide is jönni! Mádót még nem festette meg senki!* Most már úgy van, hogy egy-két évre előre kettő-három falu is van már lehetőségként. Az augusztus 1–7. nagyon jó mindenkinek, hiszen az időjárás is többnyire jó. Ezekről a tábor elindítója, Ági is tud, hiszen tavalyelőtt meghívtam, hogy nyisson meg egy kiállítást. Sajnos haláleset miatt nem tudott eljönni, de írt egy levelet, olyat, hogy elsírtam magam.

Vég nélküli sín

A vég nélküli sínt ábrázoló képem története: Máger Ágnes, a szakmai vezetőnk, amikor egy alkalommal kiraktam a kész képeket, egymás után hármat, azt mondta, hogy nézve a képeimet, ezek olyan lélekképek! S ez a sín is, ez is ilyen lélekkép volt. Adott volt a feladat. Bemegyünk a gyárba – a gyárnak vége! Én a tervezetben leírtam, hogy hatvan kilométer vasúton mozgatták a vasat a gyárban. Miután megszűnt a gyár, a vasutat is megszüntették. Ki is szaggatták. Ezt kívántam én megörökíteni. Mert ha nincs anyagmozgatás, nincs gyár! Ez a vég szimbóluma számomra.

Nagy élmény volt a Picivel való beszélgetés! Megbeszéltük, hogy még folytatjuk, mert számtalan dolgot szeretne még megmutatni nekem, de sajnos az élet közbeszólt. A koronavírus miatt nekem haza kellett utaznom, így nem tudtuk megejteni a következő beszélgetést. Talán majd egy másik, Ózd művészeiről írott dolgozatomban visszatérhetek rá. Így is nagyon hálás vagyok neki! Ő, aki gyermekként pék szeretett volna lenni, mert a kenyér az élet. Törékeny nőként nem teljesíthette álmát, de gyomrunk helyett lelkünket táplálja gyönyörű képeivel.

Demés Ferenc László

Az ózdi születésű, Farkaslyukban élő művész kezdetektől ott volt a festőtáborban. Arra kértem, meséljen kicsit önmagáról és munkájáról. Azt már tudtam, hogy Feri bácsi szobrász. Találkoztam néhány alkotásával, mint például a farkaslyuki emlékművel, ami kellemes látvánnyal fogadja a Szilvásvárad felől érkezőket. Legutóbb pedig a *Mag* című alkotását láttam, melyet a Magyar Kultúra Napján adnak át az arra érdemes díjazottaknak Ózdon. Éppen ezért érdekelt, miért döntött úgy, hogy a festéssel is elkezd foglalkozni. S Feri bácsi mesélni kezdett:

Demés Ferenc

Az édesanyám nagyon ügyes asszony volt. Ő színházi díszleteket festett. Nagyon szép jelmezeket készített nekünk, gyerekeknek a jelmezbálokra. Tehát volt kitől örökölöm meg magamba szívni a művészetnek bizonyos ágait. Örököltem is a tehetséget, azt mondják. Már általános iskolában, az ótóra teára nem nyomdai meghívókat készítettem, hanem megrajzoltam, azt lefotóztuk – Pajtás fényképezőgéppel –, a fotókörben előhívtuk, és ezeket osztottuk ki. A rajzórakon én mindig élvezettel rajzoltam, s ez ment tovább egészen a középiskoláig.

Szerettem volna képzőművészeti gimnáziumba menni, de azt mondták, hogy oda csak tiszta jeles bizonyítvánnyal mehetnek, s különben is nagy a túljelentkezés. Ajánlották, hogy én mint férfi menjek az iparba, hagyjam a művészetet a nőknek. Viszont annyira mégis jó volt a kezűgyességem szerintük, hogy menjek el Pécsre kerámiafestőnek. A Zsolnay-gyárban dolgozhattam volna, Hofi éppen akkor ott volt kerámiafestő, együtt énekelhettünk vagy füttyülhettünk volna munka közben. De én megijedtem, hogy *az általános iskola elvégzése után én most menjek Pécsre?! Messze lettem volna anyuék-tól. Addig-addig variáltunk azon, mi legyen, hogy kifutottunk az időből. Megkezdődött az iskola, és én nem mentem sehova. Akkor szóltam az akkori ipari tanulókat képző iskolában egy ismerős tanárnak, hogy mindegy, hogy mit, csak tanulhassak. Mert itthon nem akarok ülni, és dolgozni sem akarok, mert nincs szakmám. Akkor úgy gondoltam, hogy majd a következő évben újra megpróbálom a képzőművészetit. November végén aztán telefonáltak, hogy géplakatos szakmában van*

üresedés. Így hát én elkezdtem a géplakatos szakmát, amit úgy megszerettem, hogy el is végeztem.

Én, aki annyira tartottam attól, hogy messze menjek a szüleimtől, az iskola elvégzése után már három nappal Németországba mentem. Ott laktam, és ott dolgoztam. Német nyelven egyetemes köszörős szakmát szereztem, ami azt jelentette, hogy mindenféle köszörűgépen tudtam dolgozni. Nagyon megszerettem munkám során a fémipart. Olyan szerszámgépeket készítettünk, melynek az ára sokszor vetekedett három autó árával. Autodidakta módon felkészültem a szerzőkészítő szakmából, és le is vizsgáztam belőle. Nagyon jó volt, mert régen a szakmunkásokat úgy képezték, hogy egy hónapot a hegesztőknél, egy hónapot a kovácsoknál gyakorolhattunk, így minden szakmába kaptunk bepillantást. Így tanultam meg hegeszteni, marni, esztergálni. Elértem hát egy nívót a fémiparban.

Aztán hamar behívtak itthon katonának, ott 26 hónapot töltöttem örparancsnoki beosztásban. Sajnálatosan sok fenytésem volt – a hozzám beosztott katonák vétkei miatt én is lakoltam –, sokat fáztam az őrtoronyban. Viszont a seregben is hasznát vettem a kezűgyességemnek, tudásomnak, mert a munkám által plusz szabadságokhoz jutottam, ellensúlyozván a fenytéseket. Telefestettem a laktanyát freskókkal, csak engedjenek haza. Később már dekorációként dolgoztam, és én vezettem a laktanyában a rádiót is. Szórakoztató zenét szolgáltattam, és nálam voltak a társasjátékok is. A végén már alig győztem, annyi volt a beosztásom, de muszáj volt, hogy a fenytéseket eltöröljék. Így hát a képzőművészettel már ott is nyertem egy kicsi előnyt.

Leszerelésemet követően még mindig szerettem volna képzőművészetet tanulni. Voltak már bizonyos képesítéseim, dolgoztam már közösségben az NDK-ban. Ott még a Stasi is elvitt egy képem miatt. Történt ugyanis, hogy 20 éves volt az NDK, és megkértek, hogy készítsünk művészeti alkotást az évfordulóra. Egy plakáttervet készítettem, ahol a városnak a sziluettjére ki volt írva, hogy Német Demokratikus Köztársaság, azaz Deutsche Demokratische Republik. A sziluett elé zászlóerdőt rajzoltam, középen egy magyar zászlóval. Tudvalévó, hogy az NDK- és NSZK-zászló között csak annyi volt a különbség, hogy az NDK-éban középen szerepelt a sarló és kalapács. Annak rendje és módja szerint el is kezdtem felfesteni a jelképeket, de elhívtak fozcizni, így csak a zászlók felén szerepeltek. Erről elfeledkeztem, és a plakát így került le-

adásra. Ez okozta aztán a galibát! Három nap múlva jöttek értem a munkahelyemre, nem is sejtettem, miért. Kiderült, ők úgy értelmezték a képet – mivel keletnémet és nyugatnémet zászlót is rajzoltam, középen a magyar trikó-lórral –, hogy én az egyesítést szorgalmazom, s ezzel lázítok. (Feri bácsi a jövőbe látott!)

Hazatérve – Ózdon – megkerestem a képzőművészeti csoportot, ahol neves emberek (Kissunyi, Taliga, Mikó Pista bácsi) tevékenykedtek. Az Olvasó pincéjében baloldalt volt a helyiségük, Derkovits Kör néven működtek. Izgalommal kezdtem ott alkotni. Az idősebbek sajnos nehezen fogadtak el, így hát mi, fiatalok összefogtunk, és Kárpáti Guszti vezetésével megalakítottuk a Dési Huber Kört. Modernebb, absztrakt dolgokat készítettünk.

Kérdésemre válaszolva, hogy miért a kapcsolat a festéssel: minden képzőművésznek először az alapokat kell megtanulnia! Tehát nem áll távol egymástól a szobrászat és a festészet. Érdekes, hogy ha ábrázolunk, azt ceruzával tesszük, ha már festünk, a színekkel érzelmeket viszünk bele.

A csoporttal egészen szép eredményeket értünk el, rengeteg kiállításon vettünk részt, sikerrel. Újszerűek voltunk, újat hoztunk. Sokan dicsértek, jól ment a csoportnak. Megkerestük Dési Huber István özvegyét, szóval próbáltuk magunkat megismertetni. Lakatos Misi, jó barátom nagyon szép szobrokat készített, ekkor kezdtem a szobrászat iránt érdeklődni. Megalakítottuk a Vizuális Csoportot, ahol együtt voltunk fotósok (Kovács Kazincbarcikáról, Dobosy Laci), festők (Kozma Józsi, Kurta Zsuzsa), szobrászok (Lakatos Misi, Kustor Gyuszi és Csépanyi Pityu), akik már teljesen modern világot alkottak. A gondolatot nemcsak papíron, hanem térben is megfogalmazták. Összefogtunk, egymásnak adtunk feladatokat, így a téma közös volt, például a fény és a távolság stb. Mivel úgy érezték, riválisok lettünk a nagy öregekkel, kiszorultunk az Olvasóból. Mindenki otthon alkotott, majd összejöttünk különböző helyeken megbeszélni terveinket. Nem volt közös alkotóhelyünk. Minden helyre pályáztunk, ahová csak lehetett. Kaptunk is egy kis segítséget azáltal, hogy az Országos Vasas Szakszervezet képzőművészeti kiállítását Budapestről lehozták ide, Ózdra. Abban az időben a vasipar itt nagyon fejlett volt.

Királdon a kultúrház adott otthont a Vasastábornak. Ott aztán külön fémszekció alakult. Kaptunk szerszámokat, eszközöket a kohásztól (hegesztőt, flexet, vasat). Szállást is biztosítottak, így támogattak bennünket. Ott aztán születtek szép alkotások, olyanok is, melyek a mai napig köztéren vannak. La-

katos Misi elkészítette a *Meg nem született gyermekek* emlékművét, melynek makettje a vatikáni múzeumban is megtalálható, Picasso képe mellett. Én a *Kibontakozás* című többmázsás alkotásomat készítettem ott, amely Hajdúnánás főterén van kiállítva. Ózd város ajándéka volt a mezővárosnak. Hamar híre ment a tábornak, hiszen a csoport minden Magyarországon megnyerhető díjat megnyert.

Később kicsit szétszakadt a csapat, a csoport már nem működik. Megöregedtünk, van, aki elköltözött, a barátságunk azonban megmaradt. Egyre kevesebbet alkotunk, de – ha lehet ilyet mondani – egyre jobbakat! A felgyülemlett tapasztalat meglátszik a műveken. Már megkeresnek a feladatokkal. Jelenleg 14 köztéri alkotásom látható, ebből Ózdon egy sem. Az első uniós emlékművet Bekölcén készítettem. Aztán Serényfalván a Millenniumi emlékművet, én erre vagyok a legbüszkébb. Farkaslyukban a 100 éves évfordulóra – ajándékba a településnek – készítettem egy emlékművet, és terveztem egy emlékparkot. Bódvarákón egytonnás cseppkőből készítettem oltárt, ami Európa-hírű lett. Jelenleg egy trianoni emlékművön dolgozom.

A millenniumi emlékmű Serényfalván

Demes Ferencet 70 éves korában érte az a megtiszteltetés, hogy *Kibontakozás* címmel életmű-kiállítást rendezhet szülőhelyén, Ózdon. Művei szeptember 21-étől láthatók a Digitális Erőműben, ahol 45 festményt, 40 szobrot és kisplasztikát, textilképeket vagy kovácsolt ezüstékszereket és fél-drágakövekből készült egyedi ékszereket mutat be. Utóbbit viseli Anglia volt uniós nagykövete asszonya is. Alkotásain mindig a mondanivalót helyezi előtérbe, miközben alázattal alakítja az anyagot. Tiszteli a hagyományokat, de munkájához keresi az új technikát és technológiát, amivel meglepetést tud okozni akár még saját magának is, vallja magáról:

Nem követem a hagyományokat, a művészeti stílusokat, irányzatokat, de tiszteltem őket. Fémipari tudásom révén egyedi alkotásokat készítek. Például ékszereket. Jobban ismernek a németek, a lengyelek és az olaszok a kovácsoltvas szobraim révén, mint Magyarországon.

2020. március 6-án, Nőnap alkalmából nyílt meg az ózdi Olvasóban egy kiállítása, ahol hatvan darabos ékszerkollekciója (ezüst, féldrágakő) is bemutatásra került. Itt a művészet finomságára helyezte a hangsúly. Az általa készített ékszereket sokféle ismertek, már Amerikába is vitték.

A művészet iránti elköteleződésemet töretlen. Eljutottam oda, hogy a vas úgy hajlik, ahogy én akarom, de már a kezem nem úgy hajlik! Az már recseg-ropog. Ha kővel dolgozom, fehér, ha vassal, fekete, a festés a színes, mert így kerek a világ – állítja.

2020. február 19-én *Kibontakozás* címmel nyílt kiállítása Kazincbarcikán a Szalézi Szent Ferenc Gimnáziumban. A tárlatot barátja, Turiné Orosz Margit, az Ózdi Képzőművészeti Egyesület elnöke nyitotta meg.¹

Az Ózdi Örökségvédelmi Festőtábor alapítójaként minden évben résztvevője vagyok. Hagyomány, hogy minden évben adományozunk alkotásokat a befogadó településnek, intézménynek. Az ózdi speciális iskolában három alkotásom is látható. Van képem az Olvasóban és a kórház reumatológiai osztályán is. Tudásomat hasznosítva zsűrizek, hogy segítsen a fiatalok fejlődését, s hogy átadjam, amit megtanultam – mondja magáról. – A festőtábor alkotói nagyon jól összekovácsolódtak. Sok helyre eljutottunk közösen alkotni, ahol mindig szeretettel fogadtak bennünket. Vendéglátóink minitárlattal lettek gazdagabbak általunk. A megajándékozott települések lakói láthatják képeinken, hogy mi hogyan látjuk őket; ez minket is örömmel tölt el. Mindent összevetve – úgy érzem – hagyok valamit hátra az utókornak. Csak legyen, aki megbecsüli!

Bükk-Nánási Ákos

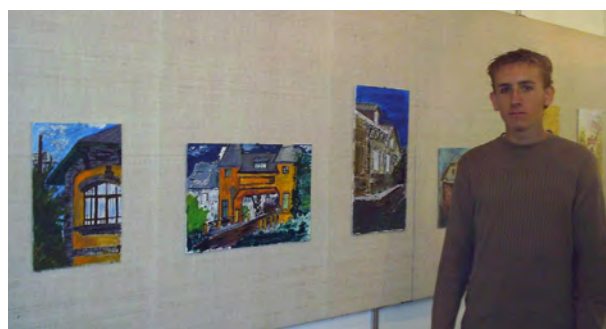
Bükk-Nánási Ákos annak a kollégiumnak a diákja, amelynek most én is tagja vagyok, 2006-ban és 2007-ben szintén részt vett a tábor munkájában. Kérésre így írt élményeiről:

Kollégista éveim során két alkalommal is volt szerencsém a kollégium széleskörű támogatásával részt venni ezen festőtáboron. Mindig érdekelt a művészet, osztálytársaim olykor rajzórakon nyaggattak a jobb érdemjegy érdekében: *rajzold már nekem is gyorsan meg...* A rajz, festés iránti érdeklődésem középiskolás éveimben, kollégistaként sem fogyott, sőt egy csendes természetű, zárkózott, nehezen megnyíló fiatal voltam. S nekem ez különösen ellazító, megnyugtató időtöltés volt. A táborban való részvétel egy nagyon jó lehetőség volt, hogy új emberekkel, illetve ismert művészekkel (Kelemen Marcel, Demes Ferenc és még sorolhatnám) ismerkedjek meg, ez-

által bővíthettem a saját képességeimet is. A tábor egyik legfiatalabb tagja voltam, de ezt soha senki nem érezte velem, hamar befogadtak, szinte egy baráti társaságba csöppentem. Számomra a festőtáborok kellemes nyári emlékek, mintha csak tegnap történtek volna, telis-tele színes programokkal és közös beszélgetésekkel, festéssel, nap végi személyre szóló elemzésekkel. Nap mint nap más és más helyszíneken jártunk Ózd és közvetlen szomszédságában, ahol festői tájakat, gondolatokat örökíthettünk meg papíron, vásznon, táblán. Jóleső érzés volt a kiállításokon a képek előtt állni, viszontlátni a festményeimet. Mint ahogy az is, amikor megkérdezték a kollégiumi pedagógusok, nevelők, hogy mit szólnék hozzá, ha képeim közül kerülnének fel a falakra. Nem írhatnék élménybeszámolót, ha Sveda Lászlóné Pirocska anno nem veszi észre bennem a tehetséget, nem támogat végig az évek során, és nem juttat egy életre szóló élményhez. Talán személyesen, szemtől szembe nem köszöntem meg neki, de most megtenném: köszönöm!

Bár az évek múltával napjainkban sajnos már nem jut idő a festészettel, rajzzal foglalkozni, de a megélt festőtáboros évekre szívesen gondolok vissza... Az emlékek diafilmként játszódnak le bennem. Biztos járt már úgy más is, hogy amikor egy-egy percre magában maradt, kikapcsolt fejben, s a gondolatain, emlékein merengett, a végén azon eszmélt, hogy mosolyra kerekedett az arca. Velem előfordult. Ugyanígy örömmel gondolok vissza Ózdra is. Mert a jó emlék örök!

Üdvözlettel: Bükk-Nánási Ákos, Kazincbarcika, 2019. 10. 30.

Bükk-Nánási Ákos képeivel

Ha dolgozatommal hozzá tudok járulni ahhoz, hogy ne menjen feledésbe ez a csodálatos projekt, akkor megérte kutakodnom, faggatóznom! Ha városvédő Pallasz Athéné nem is tudta megvédeni az ózdi gyárat a pusztulástól, a szép emlékeket megőrzik a táborban készült alkotások.

A dolgozat a 46. Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázaton megosztott 1. helyezést ért el.

¹ <https://kolorline.hu/hirek/kazincbarcika/2020-02-19/kibontakozas-demes-ferenc-laszlo-kiallitasa>